

hesioloog *de anesthesioloog*

Nieuwsbrief van de Nederlandse Vereniging voor Anesthesiologie nr. 4 2011

Professor D.M.E. Vermeulen-Cranch (1915-2011)

Afscheid van een grande dame

COLOFON

Redactieraad

J.W. Kallewaard
C.J. van Oort
mw. P.L.T. Liem

Redactie

Sandra Gijtenbeek

Druk

Graficiënt Printmedia, Almere

De NVA Nieuwsbrief is een officieel orgaan van de Nederlandse Vereniging voor Anesthesiologie en wordt maximaal zesmaal per jaar gratis aan de leden toegestuurd.

Deadline inzenden kopij voor volgende Nieuwsbrief:
6 februari 2012

Nederlandse Vereniging voor Anesthesiologie
opgericht 6 april 1948

Bureau NVA

Mercatorlaan 1200
3528 BL Utrecht

Correspondentieadres

Postbus 20063
3502 LB Utrecht

Telefoon

Algemeen nummer: 030 282 3856
(zie achterzijde voor meer nummers)

Fax

030 282 3856

E-mail:

nva@anesthesiologie.nl

Website

www.anesthesiologie.nl

INHOUD

jaargang 7 • nummer 4 • december 2011

VOORWOORD	4
Afscheid van een grand dame	5
Op 8 november jl. overleed professor Vermeulen op 95-jarige leeftijd. Ter nagedachtenis aan deze bijzondere vrouw zijn foto's en verhalen over haar bijeengebracht.	
De CEEA cursus en Han Langemeijer: al 25 jaar een begrip	15
Han Langemeijer draag na 25 jaar het secretariaat over aan Eric van Dongen.	
Met een blocnootje in de hoek van de OK	27
Schrijfster Anna Enquist bracht voor haar boek <i>De Verdovers</i> heel wat uren door op de afdeling anesthesiologie van de VUmc. Hoe kijkt de afdeling hierop terug?	
De Commissie Arts in opleiding tot Specialist Anesthesioloog (CASA)	29
De leden van de CAGA stellen zich voor	
SECTIES	
Wetenschap loont!	18
Grants, poster- en proefschriftprijzen	
JURIDISCH	
Operateur nog steeds verantwoordelijk voor anesthesie...	20
Eva Koetsier & Ludmilla Garmers, Juridische Commissie	
KWALITEIT	
Kwaliteit in praktijk	14
Perioperatieve risicoanalyse onder de loep Hans van Breugel, beleidsmedewerker kwaliteit	
Zelf meedoen aan richtlijnontwikkeling	16
Hans van Breugel, beleidsmedewerker kwaliteit	
Eerste ervaringen met e-learning	17
Hans van Breugel, beleidsmedewerker kwaliteit	
Kwaliteitsvisiting in revisie	19
Hans van Breugel, beleidsmedewerker kwaliteit	
Het veiligheidsprogramma en de rol van medisch specialisten	28
Drs. J.A. Fossen, Senior adviseur OMS	
WETENSCHAP	
Wetenschapsfraude	12
Christa Boer	
Wetenschapsdag 2011	30
GESCHIEDENIS	
Opkomst en ondergang van de barbituraten in de anesthesiologie	22
Mattijn Buwalda, Commissie Geschiedenis	
OPLEIDING	
Transparantie over besteding van opleidingsgeld medische vervolopleidingen	25
Ronald Hortensius, beleidsmedewerker opleiding	
WAT VERDER TER TAFEL KOMT	
Promoties	31
Overleden	
VOORWOORD	32

Voorwoord

TERUGBLIK

Geachte leden,

Voor u ligt de laatste uitgave van de anesthesioloog van dit jaar. Een bijzondere uitgave in verband met het overlijden van een bijzondere vrouw: mevrouw Vermeulen-Cranch. Zij heeft enorm veel betekend voor de ontwikkeling van ons vak en in het bijzonder voor de opleiding. Het is bewonderenswaardig hoe zij tot op hoge leeftijd alle ontwikkelingen in ons vak bijhield. In 2010 woonde zij nog de naar haar vernoemde lezing bij tijdens de Anesthesiologendagen. In deze *de anesthesioloog* besteden we uiteraard veel aandacht aan deze 'grande dame'.

Het einde van een jaar is een goed moment om kort te evalueren en vast een voorschot te nemen op 2012. 2012 een jaar waarin de NVA voor het eerst gaat werken volgens een uitgewerkt strategisch jaarplan.

Zoals u weet werkt de NVA, sinds een jaar in een nieuwe structuur. Het eerste jaar stond vooral in het teken van het tot stand brengen van deze structuur door het instellen van een professioneel bureau (met directeur en beleidsmedewerkers). Zij zijn aan het werk gegaan volgens een vastgestelde strategische cyclus in samenspraak met de Ledenraad. Doel van deze herstructurering is de NVA om te vormen van een reactieve organisatie in een organisatie die pro-actief is in haar rol als regisseur en peri-operatief specialist. Dit doel hebben bij het ontwikkelen van het strategisch meerjarenplan steeds voor ogen gehouden.

Nieuw dit jaar was het kwartaalnieuws waarin belangrijke actuele zaken per e-mail onder aandacht worden gebracht aan de leden. We realiseren ons dat informatievoorziening van onschatbare waarde is om het beleid van de NVA binnen de leden te kunnen uitdragen. Het kwartaalnieuws een eerste stap, en inmiddels op veler verzoek uitgebreid naar een hogere frequentie. Belangrijk doel voor 2012 is, door middel van een vernieuwde (interactieve) website de leden beter van informatie te kunnen voorzien.

Een aantal belangrijke dossiers die in 2012 worden afgerond wil ik hier nog de revue laten passeren. De PACU is officieel anesthesiologisch domein. In 2012 zal een budget impact analyse plaatsvinden om verdere implementatie te faciliteren. De sedatierichtlijn volgt eenzelfde traject. Implementatie heeft dermate grote impact dat op dit moment, samen met de andere WV-en en de IGZ wordt gekeken aan welke minimale normen de ziekenhuizen die sedatie uitvoeren kunnen en moeten voldoen bij inwerkingtreding van de richtlijn. Wij houden u hiervan op de hoogte. Een richtlijn die in 2011 veel stof heeft doen opwaaien; de WIP richtlijn wordt op onderdelen aangepast, waardoor een voor Anesthesiologen en ziekenhuizen werkzame situatie zal ontstaan. Ook hier komen de richtlijnopstellers, samen met de IGZ en de NVA met een minimum set waaraan zal moeten worden voldaan in 2012. De nieuwe IC richtlijn, een initiatief van de NVA samen met de NIV en NVIC, vordert gestaag en naar tevredenheid van de diverse deelnemers. Het eerste concept wordt in 2012 verwacht.

We hebben in 2011 veel bereikt en het bestuur is klaar voor de volgende uitdagingen in de nabije toekomst. Ons vak is in beweging, maar de wereld om ons heen ook. Hierop moeten we inspelen en beleid maken als peri-operatieve specialisten die het welzijn van de patiënt centraal hebben staan.

Rest mij nog u een goed 2012 te wensen en u erop te wijzen dat bestuurswisselingen tegenwoordig plaatsvinden middels sollicitaties naar die functie. Recent heeft een eerste wisseling 'nieuwe stijl' plaatsgevonden en is professor Knappe toegetreden tot het bestuur. Ik nodig alle NVA-leden met bestuurlijke ambities uit bij de volgende vacatures mee te solliciteren.

Jan Willem Kallewaard

Professor D.M.E. Vermeulen-Cranch 1915-2011

Afscheid van een grande dame

In memoriam

Professor D.M.E. Vermeulen-Cranch, FFARCS 1915-2011

Op 8 november 2011 is Mevrouw Vermeulen, emeritus hoogleraar in de Anesthesiologie aan de Universiteit van Amsterdam, na een lang actief leven overleden. Hiermee heeft de Nederlandse anesthesiologische gemeenschap een groot verlies geleden.

Doreen Cranch kwam vlak na de oorlog tijdens een lezing in het Royal College of Surgeons in Londen in contact met prof. Willem Noordenbos Sr, chirurg in het Wilhelminagasthuis (WG), die tot erelid werd benoemd in dat College. Dit contact leidde tot enkele bezoeken van haar aan het WG in 1946 en een verzoek de anesthesie hier op moderne leest te schoeien.

Vlak daarvoor was zij in het huwelijk getreden met een Nederlandse koopvaardijstuurman, G. Vermeulen die twee torpedoaanvallen in de oorlogsjaren had overleefd en die later directeur van de KNSM in Amsterdam zou worden.

In die tijd bestonden er, in tegenstelling tot in het Verenigd Koninkrijk, geen specialisten in de anesthesie in Nederland. De chirurgen lieten hun jongste assistent of verpleegkundigen de anesthesie verzorgen, die uit zeer simpele methoden bestond. Hoogleraren in de chirurgie bezochten na de oorlog Engeland en zagen toen hoe veel meer mogelijkheden de daar veel verder ontwikkelde Angelsaksische anesthesiepraktijk bood.

De amper 30-jarige jonge vrouw (om ouder te lijken stak ze haar haar op!) maakte de "sprong naar het continent" en betrad in de Nederlandse chirurgie een

streng hiërarchisch masculien bolwerk met in haar bagage een grote voorsprong in kennis en niet te vergeten moderne materialen, die zij in haar beroemde koffertje meenam. Met die kennis, maar vooral met haar grote tactische gaven en een bijzondere mate van bescheidenheid gemengd met professionele vastberadenheid en gevoel voor bestaande verhoudingen wist zij de anesthesiologie in het Wilhelminagasthuis, in andere Amsterdamse ziekenhuizen (op de fiets en per openbaar vervoer met een mobiel anesthesie-apparaat) en ook deels in Utrecht te moderniseren tot een volwaardig specialisme. Waar voorheen de open etherkapnarcose met onbeschermde luchtwegen de mogelijkheden zeer beperkte en tot grote risico's leidde, introduceerde zij de endotracheale tube waardoor er opeens open thoraxoperaties mogelijk werden. Ook voerde zij direct het routinematige intraveneuze infuus in, intraveneuze hypnotica, het splinternieuwe curare en analgetica; het concept van de mono-anesthesie met damp ging overboord. Het invoeren van preoperatieve evaluatie en van een verkoeverkamer en intensive care was ook haar werk, evenals de sterk verbeterde zorg voor pasgeborenen die intensieve zorg behoeven. Ook bijzonder aan haar was, dat ze gespecialiseerde verpleegkundigen opleidde, waarmee de anesthesiemedewerker was geboren, en een eigen technische instrumentenmaker, de heer A.N. van Oostrum, aan zich kon binden. Binnen korte tijd rolden de voorheen ongenaakbare chirurgen

voor haar de rode loper uit. Later heeft zij zich o.a. toegelegd op sedatietechnieken in de tandheelkunde en voor ingrepen bij verstandelijk gehandicapten.

Professor I. Boerema, chirurg in het WG, gaf haar de ruimte om al in 1947 de opleiding tot specialisten Anesthesiologie vorm te geven. Haar eerste leerlingen waren Boéré en Mauve. In 1951 werd zij kroondocent en in 1958 de eerste Hoogleraar in dit nieuwe vakgebied op het Europese vasteland. Uit deze school kwamen vele latere hoogleraren voort. Doreen Vermeulen-Cranch stond aan de wieg van de Nederlandse Vereniging voor Anesthesiologie in 1948 (toen nog Nederlandse Anesthesisten Vereniging) en van de World Federation of Societies of Anaesthesiologists op het eerste wereldcongres in 1955. Tot 1984 was zij de "Missis" op wier kunde en kennis vele WG- en AMC-chirurgen een beroep hebben kunnen doen en aan wie wij, haar leerlingen, heel veel te danken hebben. Onder haar leiding zijn honderden anesthesiologen gevormd en heeft het vak zich kunnen ontwikkelen tot een volwaardig medisch specialisme. Haar afscheidsrede was getiteld: "Emancipatieproces". Zelf een zeldzaam geëmancipeerde vrouw, die menig vrouwelijke collega heeft geïnspireerd, heeft zij inhoud gegeven aan de emancipatie van de Nederlandse anesthesiologie waar wij allen dankbaar voor mogen zijn.

Mevrouw Vermeulen heeft tot deze zomer nog volop

deelgenomen aan het anesthesiologische leven. Haar hartverwarmende belangstelling voor de afdeling in het AMC, het specialisme in het algemeen en vooral ook de mensen in het vak heeft ze tot en met haar 95e jaar met verve getoond. Gesteund door collegae heeft ze jaarlijks de naar haar genoemde lezing tijdens de Anesthesiologendagen bijgewoond, én altijd van commentaar voorzien! Haar laatste publieke optreden was slechts enkele maanden geleden, toen we haar op het ESA-congres in de RAI in Amsterdam mochten ontvangen op de Historische Tentoonstelling van de NVA, waarna ze tijdens de officiële openingsceremonie nog eens glorieus gehuldigd werd. Ze genoot er van!

Ze is draagster van zeer hoge onderscheidingen zowel in ons land als in Engeland (Ridder in de Orde van de Nederlandse Leeuw en Commander of the British Empire) en Erelid van de wetenschappelijke vereniging in beide landen.

Haar koffertje, haar schilderij en vele andere attributen laten de herinnering aan haar voortleven in het historisch Anesthesiemuseum in het AMC.

Wij allen denken met grote warmte terug aan een bijzondere vrouw en een lief mens!

Wij wensen haar dochter en zoon, kleinkinderen en achterkleindochter veel sterkte met dit verlies.

Jan Eshuis, anesthesioloog AMC

Afscheid van een grande dame

De promotie in Amsterdam van DHG Keuskamp bij mw Vermeulen in 1960. Hij heeft zojuist het proefschrift "De ervaringen met luchtkoeling ten behoeve van operaties aan het hart" met succes verdedigd.

In 1958 werd zij de eerste vrouwelijke hoogleraar in het vak.

Mw Vermeulen met Cor Kalkman, een van haar laatste assistenten.

Voor mij persoonlijk heeft mevrouw Vermeulen veel betekend tijdens mijn studie geneeskunde aan de Universiteit van Amsterdam. Zij was toen hoogleraar en haar colleges waren iets heel nieuws.

Daarnaast is zij gedurende een jaar mijn opleider geweest. De wijze waarop zij mijn militaire anesthesiologische training in 1969 voortzette en aanvulde is mij altijd als een bijzondere ervaring bijgebleven. Mijn vertrek tijdens de opleiding naar het Academisch Ziekenhuis te Utrecht heeft zij niet alleen goedgevonden maar ook werkelijk gestimuleerd, mede om de anesthesiologie in Utrecht te ondersteunen. Zij is in die periode nog een lange tijd formeel mijn opleider gebleven omdat de opleiding in Utrecht nog niet erkend was.

Haar betekenis voor de anesthesiologie in Nederland is tijdens haar crematie te Zwolle zo duidelijk beklemtoond dat ik daar eigenlijk niets aan toe kan voegen.

In latere jaren heb ik haar belang leren kennen in de bestuurlijke en kringen van de NVA, de LSV en de KNMG. Ik heb de eer en het genoegen gehad om met haar in een aantal belangrijke landelijke commissies te mogen samenwerken. Haar brede visie op het specialisme, haar grote ervaring en de kennis van al die onderwerpen die daar aan de orde kwamen heb ik altijd bewonderd. Ik heb daar ook zeer veel van mogen leren.

Haar belangstelling voor de NVA 60+ Club heeft mij altijd aangenaam getroffen. Zij bezocht bijna alle bijeenkomsten. Met name de najaarsbijeenkomst van 2006 is een dierbare herinnering omdat zij toen haar zestigjarige verblijf in Nederland herdacht. De lunch die zij toen in Elburg voor ons organiseerde was zeer bijzonder.

Ik herinner haar als een warme belangstellende vrouw en leermeester en ben haar nog steeds dankbaar voor de kansen, die zij mij tijdens mijn loopbaan als anesthesioloog heeft geboden.

Jan Jager

Afscheid van een grande dame

Allemaal kennen we de prachtige geschiedenis van de jonge begaafde vrouw die op het Royal College of Surgeons professor Willem Noordenbos Sr. tegenkwam, die direct zag wat zij zou kunnen betekenen voor de stimulans van de achtergebleven naoorlogse chirurgie in Nederland. Amper dertig jaar oud belandde dokter Vermeulen in een steil hiërarchisch masculien bolwerk van individuele chirurgen. Om wat ouder te lijken stak ze haar haar op! De Angelsaksische anesthesie liep in die dagen v r voor op Nederland, waar ze opliep tegen, in haar eigen woorden (ik citeer): ‘die typisch Duitse verafgoding van de dokter en de chirurg waardoor geen oriëntatie bestond op de moderne Angelsaksische anesthesie’. De beperkingen van de toen vigerende technieken, vnl. open etherkapnarcose met onbeschermde luchtwegen waren enorm. Aan mevrouw Vermeulen is het te danken dat er bijvoorbeeld primair infusen werden geprikt, preoperatieve evaluatie plaatsvond, en intraveneuze hypnotica, analgetica en het splinternieuwe curare die monoanesthesie met damp verdrongen, dat er een Verkoeverkamer werd ingericht en even later een Intensive Care; dat heeft zij allemaal bevochten. Dat geldt ook voor verbetering in de zorg voor neonaten doordat ze de Apgarscore vertaalde en veel proactiever de reanimatie ter hand nam van pasgeborenen die extra zorg behoeften. Ook regionale technieken zoals epiduralen en perifere zenuwblokkades, maar ook pijnblokkades werden door haar geïntroduceerd

Wat was haar geheim? Haar belangrijkste wapens waren ongetwijfeld haar grote tact, haar onmiddellijke inzicht in de bestaande verhoudingen, haar geduld en wijsheid en haar vermogen om ook op zijn tijd te zwijgen.

Na haar emeritaat zijn haar warme belangstelling voor het vakgebied, de afdeling Anesthesiologie in het AMC en vooral de mensen in het vak heel karakteristiek gebleven. Vrijwel iedereen die het over haar heeft krijgt een warme glans in de ogen.

Jan Eshuis

Mw. Vermeulen met Markus Hollmann en Wolfgang Schlack, de nieuwe AMC generatie

Even bijpraten met Jan Beiboer tijdens het Lustrum in 2008.

Mw. Vermeulen danst met Nic de Zwaan tijdens het lustrumfeest in 2008.

Anesthesiologendagen 2010

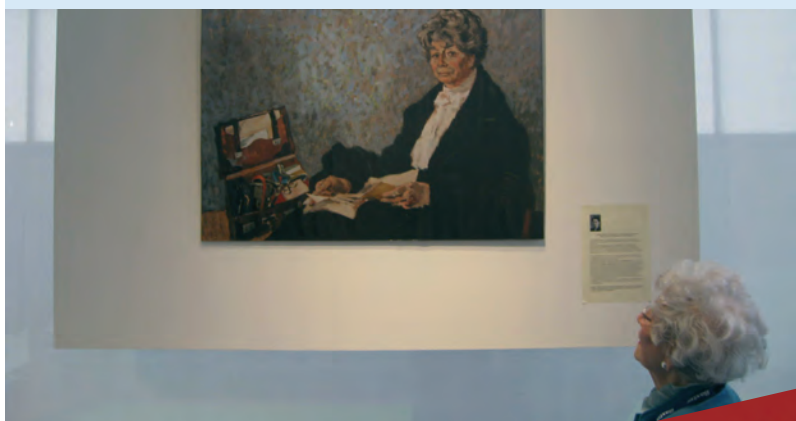

Afscheid van een grande dame

ESA in Amsterdam 2011

ESA in Amsterdam 2011

Mevrouw Doreen Máry Elizabeth Vermeulen-Cranch. Wat een prachtige rijke levensloop. Met grote verdiensten, waarvoor zovelen haar dank verschuldigd zijn.

Gelukkig heeft zij ons altijd veel verteld in persoonlijke gesprekken en de vele interviews. Tijdens mijn NVA voorzitterschap was zijn bemoedigend bij het uitstippelen van beleid van de Nederlandse Anesthesie, waarbij haar altijd zorgvuldige begeleiding van de patiënt voorop stond: 'their life is in your hands'

Jan Beiboer

In 2008 poseerde mw. Vermeulen voor de Morpheus.

Bron: Elsevier

Moeder van de anesthesiologie

Doreen Vermeulen-Cranch 1915-2011

Gerlof Leistra

Wie is de belangrijkste persoon in de operatiekamer: de chirurg of de anesthesioloog? De patiënt! Het was een van de lessen van de Amsterdamse hoogleraar anesthesiologie Doreen Vermeulen-Cranch. Dinsdag 8 november overleed zij in haar woonplaats Elburg op 95-jarige leeftijd aan hartfalen.

Ze werd op 30 december 1915 geboren in Wales. Haar moeder was onderwijzeres, haar vader was als technicus betrokken bij de bouw van de eerste röntgenauto. Op het moment dat een hoge politicus het rijdende röntgenapparaat ten doop hield, werd bij hem longkanker geconstateerd.

Doreen studeerde medicijnen in Cardiff. Tijdens de Tweede Wereldoorlog specialiseerde zij zich in Londen tot anesthesioloog. Daar leerde ze ook haar latere echtgenoot kennen, een stuurman, later directeur, van de Koninklijke Nederlandsche Stoomboot Maatschappij, wiens schip twee keer door de Duitsers is getorpedeerd. Op een congres vroeg hoogleraar chirurgie Willem Noordenbos haar naar Nederland te komen: daar druppelden ze bij operaties nog ether om te verdoven..

Vanaf 1946 leidde Vermeulen-Cranch anesthesiologen op in het Wilhelmina Gasthuis in Amsterdam – en na een fusie in het AMC. Zij was de eerste vrouwelijke hoogleraar in het vakgebied en stond aan de wieg van de anesthesiologie in Nederland. ‘Het was een tijd van pionieren,’ zegt Liesbeth (59), jongste van de twee kinderen. ‘Met een koffer voor het instrumentarium reed mijn moeder op haar sportfiets van het ene ziekenhuis naar het andere. Na een paar onverklaarbare sterfgevallen op de operatiekamer in Utrecht moest zij daar, op dringend verzoek van de hulpeloze chirurg, orde op zaken stellen..

In een destijds typisch mannenbolwerk moest Vermeulen-Cranch haar vak verdedigen en uitoefenen, zegt Vivian Oei, die in 1967 bij haar in opleiding kwam. ‘Chirurgen waren macho’s. Voor Doreen stond de patiënt bovenaan. Zij was een warm mens en gaf adviezen over het moederschap. Een charmante persoonlijkheid, ijdel, en altijd mooi gekleed.’

Ze was de moeder van de anesthesiologie, zegt oud-voorzitter Jan Beiboer (83) van de Nederlandse Vereniging voor Anesthesiologie. Ook hij is door haar opgeleid. ‘Met haar standvastigheid wist zij veel te bereiken. De emancipatie van ons vak was haar verdienste.’ Na haar emeritaat in 1983 had Vermeulen-Cranch wat meer tijd voor de Engelse tuin bij haar vakantieboerderij in Elburg. Daarnaast bleef zij haar vak op de voet volgen en maakte ze zich met Peter Makkes sterk voor lachgas-sedatie bij tandartspatiënten met extreme angst of beperkingen.

Gespecialiseerd tandarts Elinor Bouvy (66) noemt haar een engelbewaarder. ‘Zij heeft twintig jaar voor ons gestreden. Ik heb zoveel van haar geleerd. We hadden het altijd over de patiënten. Pijn was niet nodig, benadrukte zij altijd. Op tandartscongressen in Engeland werd zij geadoreerd.’

Tot op hoge leeftijd toonde Vermeulen-Cranch interesse voor haar vak. Afgelopen juni woonde ze het jaarlijkse vakcongres bij in de RAI. Opnieuw was zij het stralende middelpunt. Het leek wel de voedertijd in Artis, zei een oud-collega tijdens de crematie.